

ГЛАВА 4 Санітарні та фітосанітарні заходи Угоди про асоціацію "Україна-ЄС" (Угода, УА)

БАЗОВА АНАЛІТИЧНА НОТАТКА

1. Зміст глави	2
1.1. Цілі глави	2
1.2. Заходи на імплементацію	2
1.3. Забезпечення повної прозорості стосовно санітарних та фітосанітарних заходів, що застосовуються в торгівлі	4
1.4. Наближення законодавства України до законодавства ЄС	4
1.5. Визнання стану здоров'я тварин і рослин та принцип регіоналізації	5
1.6. Визнання еквівалентності санітарних та фітосанітарних заходів	6
1.7. Механізми та процедури із сприяння торгівлі	6
2. Співвідношення Глави 4 "Санітарні та фітосанітарні заходи" і Глави 17 "Сільське господарство та розвиток територій"	8
3. Завдання для обласної аудиторії	10
• Депутати обласних рад	10
• Керівники департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій	10
• Вищі навчальні заклади	11
4. Завдання для міської аудиторії	12
• Місто	12
• Селище	13
5. Завдання для сільської аудиторії	13
• Об'єднана територіальна громада (ОТГ)	13
• Район	14
• Село	14
6. Завдання для виробників	15
• Виробники базової сільгосппродукції	15
• Виробники харчових продуктів	16

1. Зміст глави

1.1. Цілі глави

Метою Глави 4: Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ) є сприяння здійсненню торгівлі товарами, що охоплюються санітарними та фітосанітарними заходами між Україною та ЄС, забезпечуючи при цьому охорону життя і здоров'я людей, тварин та рослин.

Санітарний або фітосанітарний захід – це будь-який захід, який застосовується для захисту життя або здоров'я людини на території країни чи регіону від ризиків, що виникають у зв'язку з:

- потраплянням, розвитком чи поширенням шкідників, захворювань, шкідливих організмів - переносників хвороб, або хвороботворних організмів;
- потраплянням та накопиченням добавок, забруднюючих речовин, токсинів або хвороботворних організмів в харчових продуктах, напоях чи кормах;
- хворобами, які переносяться тваринами, рослинами або продукцією з них, або в результаті потрапляння, розвитку чи поширенням шкідників.

До фітосанітарних заходів належать:

- закони, постанови, правила, вимоги та процедури, в тому числі, вимоги до кінцевого продукту,
- карантинні правила, включаючи вимоги, пов'язані з перевезенням тварин чи рослин,
- процедури тестування, інспекції, сертифікації та ухвалення,
- положення щодо статистичних методів, процедур відбору проб та методів оцінки ризику,
- методи оброблення та виробництва,
- вимоги до упаковки і маркування, безпосередньо спрямовані на забезпечення безпечності харчових продуктів.

Встановлення, визнання і застосування загальних санітарних та фітосанітарних заходів у відповідності до Угоди мають відбуватися шляхом:

- а) забезпечення повної прозорості стосовно санітарних та фітосанітарних заходів, що застосовуються у торгівлі;
- б) наближення законодавства України до законодавства ЄС;
- в) визнання стану здоров'я тварин і рослин та застосування принципу регіоналізації;
- г) встановлення механізму визнання еквівалентності стосовно санітарних та фітосанітарних заходів;
- д) подальшого впровадження принципів Угоди СФЗ (Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, підписана Україною з СОТ 15 квітня 1994 року);
- е) встановлення механізмів та процедур щодо сприяння торгівлі;
- є) покращення взаємозв'язку та співробітництва з питань санітарних та фітосанітарних заходів.

Глава 4. також має на меті досягнення взаємного розуміння стосовно стандартів утримання та поводження з тваринами.

1.2. Заходи на імплементацію

Для імплементації вимог Глави 4 Угоди про асоціацію в лютому 2016 року Уряд своїм [розпорядженням № 228-р від 24.02.1016](#) схвалив **Всеохоплюючу стратегію імплементації Глави 4** (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Згідно цього документу імплементація передбачає перегляд вітчизняної законодавчо-нормативної бази з точки зору її гармонізації з низкою регламентів ЄС у напрямках:

- основних принципів і вимог до безпечності харчових продуктів та кормів,
- державного контролю у сфері санітарних та фітосанітарних заходів,
- заходів, які застосовуються щодо маркування,
- заходів, які застосовуються щодо заяв стосовно харчової цінності та користі для здоров'я людини
- заходів які застосовуються щодо низки харчових продуктів: свіжого м'яса домашніх копитних тварин, птиці та заячих, промислових тварин та дичини, включаючи внутрішні органи, рубленого м'яса (фаршу), м'ясних напівфабрикатів, м'яса механічного обвалювання, м'ясних продуктів, двостулкових молюсків, продуктів риболовства, сирого молока, молозива, молочних продуктів та продуктів на основі молозива, яєць та яєчних продуктів, жаб'ячих лапок та равликів, топленого жиру тварин та топленого сала, желатину, сировини для виробництва желатину для споживання людиною, оброблених шлунків, пузирів та кишок, колагену, меду та продуктів бджільництва, усіх харчових добавок та барвників, ароматизаторів, ензимів, основних категорій побічних продуктів тваринного походження
- заходів які застосовуються щодо хімічних речовин, які мігрують з пакувальних матеріалів, композитних продуктів, ГМО, забруднюючих речовин, клонів, іонізації,
- заходів які застосовуються щодо різних видів: конячих (включаючи зебр) чи віслюків або потомства, що виникло в результаті схрещування цих видів, великої рогатої худоби (включаючи буйволів та бізонів), свиней, свійської птиці (включаючи курей, індичок, цесарок, качок, гусок), інших ссавців, амфібій, бджіл,
- заходів які застосовуються щодо живої риби, ракоподібних, молюсків, яєць (ікри) та гамет живої риби,
- заходів які застосовуються щодо інкубаційних яєць, сперми, яйцеклітин, ембріонів,
- заходів які застосовуються щодо низки хвороб у ветеринарії: везикулярної хвороби свиней, везикулярного стоматиту, африканської чуми коней, блутангу, класичної чуми свиней, лихоманки долини Ріфт, заразного вузликового дерматиту, венесуельського енцефаломієліту коней, парувальної хвороби, ентеровірусного енцефаломієліту (хвороби Тешена), інфекційного некрозу гемопоетичної тканини (ІНН) риб, вірусної геморагічної септицемії (VHS), інфекційної анемії лососевих (ISA), патогенних агентів
- заходів які застосовуються щодо ідентифікації та реєстрації коней, великої рогатої худоби (включаючи буйволів та бізонів), овець та кіз, свиней,
- заходів які застосовуються щодо кормових добавок та кормових матеріалів, комбікормів та готових кормів, небажаних речовин у кормах, ветеринарних препаратів
- заходів які застосовуються щодо розведення тварин, оглушення та забою тварин,
- здоров'я рослин, захисту прав на сорти рослин, реєстрації засобів захисту рослин, добрив, насіння та посадкового матеріалу рослин, контролю генетично модифікованих організмів.

Повноваження з імплементації Глави 4 розподілені між Кабінетом Міністрів України, Міністерством аграрної політики та продовольства України, Державною службою України з безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Міністерством охорони здоров'я України та, у деяких випадках, Міністерством екології та природних ресурсів України як відповідальних органів для виконання зобов'язань у цій сфері.

Згідно статті 63 УА України та ЄС мають повідомляти одна одну про структуру, організацію та розподіл повноважень між компетентними органами та про будь-які зміни, що стосуються таких компетентних органів.

1.3. Забезпечення повної прозорості стосовно санітарних та фітосанітарних заходів, що застосовуються в торгівлі

Відомо, що санітарні та фітосанітарні заходи є одними з основних перешкод для вільної торгівлі товарами, особливо з країн, що розвиваються, до розвинутих країн. Найбільш вразливою до таких бар'єрів є сільськогосподарська продукція.

Забезпечення прозорості є одним із ключових інструментів, за допомогою яких Угода про асоціацію має зменшити ці перешкоди у торгівлі між ЄС і Україною. З одного боку, прозорість допомагає забезпечити застосування санітарні та фітосанітарні заходи виключно в обґрунтованих законних цілях (захист навколишнього середовища, охорона здоров'я або безпеки людини, захист життя та здоров'я тварин і рослин, запобігання шахрайству, а також виконання вимог національної безпеки), виключаючи їх використання як прихованого бар'єра в торгівлі. З іншого боку, забезпечення повної прозорості сприяє зниженню негативного впливу на експорт дозволених санітарних та фітосанітарних заходів шляхом полегшення гармонізації законодавства України із законодавством ЄС.

В Угоді визначено, що державна політика в сфері СФЗ має бути прозорою як в ЄС, так і в Україні. Зобов'язання щодо обміну інформацією між ЄС та Україною у сфері СФЗ можна розділити на дві частини: загальну (норми, що стосуються будь-яких санітарних та фітосанітарних заходів) і спеціальну (положення, що застосовуються в окремих ситуаціях). У главі угоди, присвяченій СФЗ, також перераховані права сторін, пов'язані з окремими зобов'язаннями, а також наведено положення стосовно оприлюднення інформації у процесі виконання угоди.

Відповідно до принципу прозорості Україна та ЄС мають надсилати нотифікації (повідомлення) щодо рішень у сфері СФЗ, які стосуються змін в законодавстві та процедурах застосування СФЗ. За винятком невідкладних випадків Україна та ЄС повинні забезпечити розумний, обґрунтований і прийнятний інтервал між публікацією санітарного чи фітосанітарного нормативного акту до набрання чинності, щоб дати час виробникам - імпортерам, пристосувати свої товари або способи виробництва до нових чи змінених вимог.

Зміни можуть стосуватися будь-яких санітарних або фітосанітарних правил, прийнятих або запропонованих до прийняття; будь-яких процедур контролю та інспектування, правил виробництва і карантину, процедур ухвалення допустимого рівня пестицидів та харчових добавок; процедур оцінки ризику, а також визначення належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту.

1.4. Наближення законодавства України до законодавства ЄС

Згідно статті 64 УА Україна повинна наблизити своє законодавство про санітарні та фітосанітарні заходи з охорони тварин до права ЄС та зобов'язується співпрацювати і регулярно проводити моніторинг з питань наближення законодавства та розвитку можливостей.

В 2016 році Уряд ухвалив розпорядження «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. В стратегії було визначено графік систематичної нормативно-правової адаптації вітчизняного законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів до законодавства Європейського Союзу.

Відповідно до Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави 4 Україна повинна до кінця 2021 року запровадити в національне законодавство більше, ніж 250 актів ЄС, що стосуються державного контролю у сферах:

Громадського здоров'я, яке включає вимоги до базового законодавства, маркування та інформації про харчові продукти, заходи, що застосовуються до продуктів тваринного походження, які призначено для споживання людиною, інші заходи (щодо хімічних речовин, які мігрують з пакувальних матеріалів, композитних продуктів, ГМО, забруднюючих речовин тощо).

Щодо безпечності харчових продуктів слід керуватись вимогами міжнародних стандартів, вказівками та рекомендаціями Комісії Кодекс Аліментаріус, які стосуються харчових добавок, ветеринарних препаратів і пестицидів, забруднюючих речовин, методів аналізу та відбору проб, а також правил і керівництв щодо норм гігієни.

Здоров'я тварин, яке включає заходи, що застосовуються до основних категорій живих тварин, хвороб тварин, ідентифікація та реєстрація тварин, побічних продуктів тваринного походження, кормових добавок та кормів, стандартів утримання та поводження з тваринами.

Фітосанітарних заходів, які включають заходи щодо рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів регулювання.

У випадку охорони здоров'я рослин слід керуватись стандартами, настановами і рекомендаціями, розробленими під егідою Секретаріату Міжнародної конвенції із захисту рослин в співробітництві з регіональними організаціями, що діють у рамках Міжнародної конвенції із захисту рослин.

Графічна інформація про стан наближення законодавства України до законодавства ЄС в сфері санітарних та фіто санітарних заходів, про виконані завдання та наступні кроки міститься [на сайті Європейської правди](#).

1.5. Визнання стану здоров'я тварин і рослин та принцип регіоналізації

Для здійснення торгівлі тваринами і продукцією тваринництва та створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС під час імпорту слід визнати стан здоров'я тварин країни-експортера в торговельних цілях відповідно до **доказів, які повинні базуватися на вимогах міжнародних стандартів** (Кодекси Міжнародного епізоотичного бюро тощо).

Для створення ЗВТ Україна та ЄС повинні забезпечити, рівень санітарних та фітосанітарних заходів щодо певної хвороби, тваринного зараження або шкідників з урахуванням особливостей регіону. Під час оцінювання санітарних чи фітосанітарних особливостей регіону, слід брати до уваги рівень поширеності окремих шкідників або хвороб, наявність програм із боротьби з ними, які мають бути розроблені відповідними міжнародними організаціями.

На території України та ЄС визнають концепцію зон, які вважаються вільними від шкідників або захворювань, і зон з незначною присутністю шкідників або захворювань. Під час визначення таких зон за основу беруться географія, екосистема, епідеміологічний нагляд та ефективність санітарного або фітосанітарного контролю.

Для оголошення наявності зон в межах територій країн вільних від шкідників чи хвороб, або зон з незначною присутністю шкідників чи хвороб, мають бути надані необхідні докази.

Як Україна так і ЄС може вимагати гарантій щодо безпеки живих тварин, продуктів тваринного походження та шкідників рослинної продукції.

1.6. Визнання еквівалентності санітарних та фітосанітарних заходів

Найчастіше еквівалентність застосовується в тих випадках, коли проти специфічного шкідливого організму, пов'язаного з торгівлею певним продуктом або категорією продукції, вже існують санітарні і фітосанітарні заходи. Встановлення еквівалентності ґрунтується на визначенні певного санітарного чи фітосанітарного ризику. Еквівалентність може застосовуватися до окремим заходів, до групи заходів або до інтегрованих заходів при застосуванні системного підходу.

Еквівалентність задля цілей торгівлі означає, що країна – імпортер застосовує санітарні або фітосанітарні заходи, що застосовуються в країні – експортері, навіть у випадку, якщо вони відрізняються від її власних. Експортер також може продемонструвати імпортеру, що його власні заходи досягають відповідного рівня санітарного та фітосанітарного захисту.

Встановлення еквівалентності ґрунтується на визначенні певного санітарного чи фітосанітарного ризику. Еквівалентність може застосовуватися до окремим заходів, до групи заходів або до інтегрованих заходів за умови системного підходу.

Встановлення еквівалентності вимагає проведення оцінки санітарних та фітосанітарних заходів для визначення їх ефективності в зменшенні специфічного ризику. Встановлення заходів еквівалентності може також включати оцінку фітосанітарних систем країни експортера або програм, що підтримують застосування таких заходів. Зазвичай встановлення еквівалентності передбачає послідовний процес обміну інформацією та її оцінки; найчастіше це процедура, узгоджена між країнами. Інформація надається в такій формі, яка дозволяє оцінити, наскільки існуючі та запропоновані заходи дозволять досягнути рівня захисту, необхідного для країни-імпортера.

Як приклад встановлення еквівалентності можна зазначити розгляд на Комітеті СОТ з питань санітарних та фітосанітарних заходів вимог Індії щодо заборони фумігації метил бромідом товарів рослинного походження, які експортуються на її територію. У виступі делегації України було вказано на недотримання Індією міжнародних стандартів, зокрема щодо застосування еквівалентних заходів. Наразі, Україна очікує рішення від індійської сторони щодо визнання еквівалентного заходу щодо застосування альтернативного фуміганту (фосфіну).

1.7. Механізми та процедури із сприяння торгівлі

Механізми та процедурами сприяння торгівлі полягають у забезпеченні прозорості і обміну інформацією, у тому числі в повідомленнях, консультаціях, сприянні обміну інформацією, запровадженню торгових умов та вимог до процедур сертифікації.

Зокрема, країни мають інформувати одна одну про законодавчі та інші регуляторні зміни у сфері СФЗ. ЄС має заздалегідь інформувати Україну про зміни, щоб Україна могла врахувати їх в процесі наближення законодавства.

Слід також зауважити про повну відповідальність за доступ європейської продукції із спеціальних регіонів до ринку України (захист вітчизняних виробників та споживачів), а також за отримання переваг Україною від визнання європейською стороною її спеціальних регіонів.

Крім того слід створити умови для функціонування в Україні системи оперативного оповіщення та механізм раннього попередження надзвичайних ситуацій стосовно СФЗ. Україна може розробляти такі системи і механізми, керуючись подібними інструментами ЄС, такими як електронні системи ADR (система альтернативних методів вирішення спорів чи врегулювання спорів он-лайн), TRACES (транс-європейська система управління торгівлею і експертна система у сфері ветеринарного здоров'я), ADNS (система повідомлень про захворювання тварин) тощо.

Щодо гармонізації в сфері сертифікації та видачі сертифікатів й офіційних документів передбачено встановлення відповідності українських принципів сертифікації міжнародним вимогам.

У відповідності до плану імплементації Угоди про асоціацію в Україні до 2017 року вже прийнято низку законодавчих актів, які закладають основи для реформування системи гарантування безпечності харчових продуктів шляхом реалізації основних європейських принципів і практики, з переліком яких можна ознайомитися [на сайті Європейської правди](#). Зокрема, був прийнятий Закон України ["Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів"](#) (№ 771, із змінами, внесеними згідно із Законом України № 1602 від 22.07.2014 р.). Введенні новації передбачають впровадження в Україні європейської концепції управління безпечністю та якістю продукції, яка базується на підході "від лану – до столу" та містять вимогу щодо простежуваності (Регламент (ЄС) № 178/2002). Закон встановлює терміни поступового переходу до застосування виробниками процедур, які базуються на принципах системи аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок НАССР. Крім того, прийняте законодавство щодо введення обов'язкової ідентифікації та реєстрації всіх сільськогосподарські тварини, управління тваринними відходами, які не призначені для споживання людиною, та гармонізовано систему сертифікації насіння та садивного матеріалу з вимогами ЄС.

В тому ж 2014 році був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з питань ідентифікації та реєстрації тварин» (№ 1648 від 14.08.2014). Згідно вимог закону запроваджується обов'язкова ідентифікація і реєстрація всіх сільськогосподарських тварин. Зокрема, обов'язковій ідентифікації підлягають велика рогата худоба, ягнята, козенята — протягом 7 днів з моменту народження, товарні свині — за добу до переміщення (продажу, забою), лошата — не пізніше 1 року після народження. Закон зобов'язує всіх юридичних та фізичних осіб, які провадять діяльність з розведення та утримання тварин, подавати для реєстрації дані про ідентифікованих тварин, господарства їх розведення та утримання, переміщення, забій, утилізацію, загибель, падіж; ідентифікувати усіх тварин у господарстві; вести облік усіх тварин у господарстві; зберігати відомості про тварину протягом трьох років після її смерті (забій, падіж, утилізація) або переміщення з господарства.

У жовтні 2016 року президентом України був підписаний Закон України [«Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною»](#) (№ 287 від 19.10.2016). Закон створює умови контролю переміщення збудників хвороб тварин, які передаються через продукти тваринного походження. Крім того, визначення країни як благополучної чи неблагополучної щодо низки небезпечних хвороб тварин у разі відсутності відповідного законодавства неможливе. Зокрема, передбачено запровадження простежуваності продукції за принципом «від ферми — до столу» та всі побічні продукти тваринництва мають бути утилізовані відповідним чином, що в свою чергу призведе до покращення стану навколишнього середовища. До поводження з побічними продуктами тваринного походження, які не призначені для споживання людиною, застосовується ризик-орієнтований підхід. Визначається три категорії побічних продуктів від найбільш небезпечних до тих побічних продуктів, які мають низьку імовірність створення загроз для розповсюдження хвороб тварин.

Важливо, що в 2017 році було прийнято Закон України [«Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин»](#) (№ 2042-VIII від 18.05.2017 р.), який передбачає комплексне реформи системи державної контролю відповідно до законодавства ЄС. Зокрема, цей закон впроваджує норми Регламенту (ЄС) 854/2004, Регламенту (ЄС) 669/2009, Регламенту (ЄС) 882/2004, Директиви 97/78/ЄС, Рішення Комісії 2006/778. Більшість положень Закону вступає в силу в квітні 2018 року.

Закон України [«Про безпечність та гігієну кормів»](#) (2264-VIII від 21.12.2017 р.), який вступить в силу 19 січня 2020 року запроваджує Європейські вимоги для виробництва та обігу безпечного корму для тварин і є важливим елементом всієї системи контролю безпечності харчових продуктів, яка базується на концепції «від лану – до столу». Закон, зокрема, вимагає щоб

виробники кормів, як і виробники харчових продуктів, дотримувались процедур, які базуються на принципах НАССР, вимог про простежуваність; вводить чіткі вимоги до маркування на всіх етапах виробництва кормів, встановлює процедуру схвалення та реєстрації виробництва кормів та їх обігу. Основні новації щодо виробництва та обігу кормів представлені [на сайті Європейської правди](#).

Гармонізація та належне здійснення цих законів та правил стане результатом впровадження ефективної та збалансованої системи державного контролю за дотримання законодавства щодо безпеки харчових продуктів та кормів в Україні, яка відповідає вимогам ЄС.

2. Співвідношення Глави 4 "Санітарні та фітосанітарні заходи" і Глави 17 "Сільське господарство та розвиток територій"

Мета Глави 4 Угоди полягає у сприянні здійсненню торгівлі товарами, які охоплюються санітарними та фітосанітарними заходами, забезпечуючи при цьому охорону життя і здоров'я людей, тварин і рослин. Метою Глави 17 Угоди є сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема шляхом поступового зближення політик та законодавства. Точками дотику та спільного впливу від імплементації вимог зазначених Глав є наступне:

Імплементація Глави 4 Угоди сприятиме підвищенню рівня безпеки та якості української сільськогосподарської та харчової продукції, кращому задоволенню внутрішнього попиту на якісну харчову продукцію, збільшенню експортного потенціалу за рахунок виробництва та споживання високоякісних та безпечних харчових продуктів. Також буде забезпечена повніша інтеграція національного сільського господарства з ринком ЄС та світовими ринками.

Для скоординованої імплементації норм щодо санітарного та фітосанітарного контролю, захисту прав споживачів був створений єдиний компетентний орган у сфері санітарних та фітосанітарних заходів - Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба).

Для впровадження вимог та стандартів ЄС до 2018 року були схвалені:

- Порядок затвердження експортних потужностей, внесення та виключення їх з відповідного реєстру;
- Порядок проведення державної реєстрації потужностей, ведення державного реєстру потужностей операторів ринку та надання інформації з нього заінтересованим суб'єктам;
- Порядок ведення реєстру операторів ринку та потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл;
- Методичні рекомендації щодо процедур здійснення відбору зразків на виконання плану державного моніторингу залишків ветеринарних препаратів та забруднювачів;
- Інструкція з профілактики та боротьби з африканською чумою свиней;
- Каталог кормових матеріалів;
- Порядок проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та порядку маркування та пакування партій насіння та ін.;
- Інструкція з профілактики та ліквідації сальмонельозу птиці.

Забезпечено участь у європейській системі нотифікації хвороб тварин (ADNS). Затверджені накази Мінагрополітики про запровадження ідентифікації і реєстрації коней, свиней, великої рогатої худоби.

Впроваджуються процедури засновані на принципах НАССР. Виробники харчових продуктів повинні були на першому етапі до 20 вересня 2016 року впровадити загальні гігієнічні вимоги, більш відомі як програми-передумови. Тобто загальні гігієнічні вимоги при яких можливе виробництво харчових продуктів і виключається контамінація харчових продуктів із різними групами небезпечних факторів. Далі згідно цих програм-передумов законодавство вимагає від виробника впровадити процедури, засновані на принципах НАССР.

Логічно, що найбільш ризикованою є продукція тваринного походження, яка виробляється із необробленої сировини – риба, молоко, м'ясо, яйця та продукція з них. Відповідно, до 20 вересня 2017 року виробники саме такої продукції повинні були впровадити на своїх підприємствах принципи НАССР та розробити процедури, які засновані на цих принципах. Крім того, впровадити систему простежуваності продукції, яка згідно законодавства має бути впроваджена «крок назад – крок вперед» (внутрішня простежуваність продукції залишається на розгляд оператора ринку). Надалі оператори ринку які виробляють продукцію сировиною для яких є рослинна продукція або перероблена продукція тваринництва зобов'язані впровадити процедури засновані на принципах НАССР до 20 вересня 2018 року, а дрібні виробники харчового напрямку до 20 вересня 2019 року.

Крім того, розроблені вимоги до окремих груп продукції, яка, як правило, найбільш динамічно експортується Україною:

- Правила виробництва органічної продукції бджільництва (сировини),
- Правила виробництва органічної тваринної продукції (сировини),
- Правила виробництва органічної рослинної продукції (сировини).
- Вимоги до какао та шоколадних виробів, призначених для споживання людиною.

Також вжито заходів на популяризацію створення сільськогосподарських кооперативів з вирощування худоби, насадження садів та виноградників, розширення членства місцевих виробників в таких кооперативах.

Започатковано процес гармонізації вимог до меду та продукції бджільництва – сфери, яка традиційно перебуває в числі лідерів з експорту до ЄС.

Започатковано гармонізацію вимог до молока при його закупівлі переробними підприємствами. Хоча відсутність сприятливого інвестиційного клімату, труднощі соціального характеру, які супроводжують відмову від молока, яке виробляється в господарствах населення, не дозволяють суттєво пришвидчити цей процес.

Заходи з імплементації Глави 4 щодо санітарних та фітосанітарних матимуть наслідком поступове зростання виробництва та експорту сільськогосподарської та харчової продукції, посилення внутрішньої конкуренції та перерозподіл ресурсів на користь свідомих виробників. Зрештою на ринку залишаться більш ефективні та відповідальні підприємства, що в довгостроковій перспективі зробить українську економіку більш сильною та сталою.

В довгостроковій перспективі слід очікувати зростання доходів місцевих бюджетів завдяки активізації сільськогосподарського та переробного виробництва в регіонах. У короткостроковій перспективі очікується зростання витрат на заходи з приведення технологічних процедур вітчизняних підприємств у відповідність до вимог гармонізованого законодавства. Але ці витрати можуть бути частково компенсовані за рахунок технічної і фінансової допомоги ЄС, яка запланована в рамках імплементації Угоди про асоціацію "Україна-ЄС".

3. Завдання для обласної аудиторії

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 4 Угоди про асоціацію "працюють" для різних прошарків лідерів регіонального розвитку

- **Депутати обласних рад**

Ключовим чинником успішності євроінтеграційних процесів є злагоджена робота обласного депутатського корпусу, спрямована на сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, на основі поступового зближення політик розвитку аграрного сектору України та ЄС. При складанні, обговоренні та схваленні **стратегічних планів регіонального розвитку на реалізацію таких політик** потрібно постійно звіряти свої позиції з нормами Угоди про асоціацію у сфері санітарних та фітосанітарних заходів, зазначених в Главі 4 УА, дбати про запровадження зазначених норм та принципів у життя на рівні регіону. Під час **формування стратегій розвитку та планів дій** профільним комісіям обласних рад варто окрему увагу приділяти питанням дотримання підприємствами аграрної сфери, харчової промисловості, закладами громадського харчування норм національної законодавчо-нормативної бази, яка гармонізована з законодавством ЄС.

Глава 4 УА фактично вимагає від вітчизняного виробника аграрної та харчової продукції, закладів громадського харчування дотримання європейських норм безпеки та якості продукції **вже сьогодні**, не зволікаючи. Тож для формування рамкових умов для забезпечення безпеки та якості сільськогосподарської та харчової продукції на регіональному рівні обласний депутатський корпус має працювати в тісному контакті з обласними відділеннями профільних органів державної влади (Держспоживслужба), отримуючи останню інформацію щодо прогресу з гармонізацією національного законодавства у сфері забезпечення контролю над продукцією рослинництва, тваринництва, аквакультури та рибицтва, насіння та інших об'єктів, на які розповсюджуються вимоги СФЗ.

Також варто взяти до уваги, що при Торгово-промисловій палаті України планується створення міжнародного кластеру "ФайнийПродукт.UA", який має опікуватися питаннями дотримання міжнародних стандартів виробниками аграрної і харчової продукції. Депутати обласних рад мають сприяти залученню підприємств регіону до діяльності такого кластеру, тим самим виконуючи регіональні програми фітосанітарного благополуччя і створюючи підґрунтя для залучення інвестицій і сталого економічного розвитку регіону. Жодний інвестор не погодиться на інвестування виробництва, яке не відповідає вимогам ЄС.

Зверніть увагу! Депутати обласних рад і утворені ними профільні комісії при прийнятті своїх рішень повинні керуватися положеннями Глави 4 щодо санітарних, фітосанітарних заходів і сприяти запровадженню європейських стандартів у сфері санітарії та фітосанітарії на підприємствах аграрної галузі та виробництва харчових продуктів.

- **Керівники департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій**

Основним завданням департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій є **участь у реалізації державної політики** у сфері безпеки та якості аграрної продукції та продуктів харчування, гармонізованої з відповідною практикою ЄС в рамках **Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави 4** (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання».

Департаменти АПК в регіонах мають опікуватися запровадженням заходів на реалізацію державної політики у сфері забезпечення безпеки та якості продукції, норм Глави 4 УА та дотриманням положень гармонізованої національної нормативної бази у сфері СФЗ на рівні регіону.

Керівництво та посадовці департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій мають інформувати агровиробників та переробників сільськогосподарської продукції щодо стратегічних програм розвитку регіону, правил, норм, стандартів в сфері СФЗ, впровадження принципів НАССР, простежуваності, ідентифікації тварин, вимог до проведення заходів державного нагляду та інших питань в сфері АПК, окреслених в Главі 4 Угоди про асоціацію. Саме на рівні області за участю регіональних департаментів агропромислового розвитку має відбуватися інтеграція дій всіх зацікавлених кіл на реалізацію політики у сфері СФЗ з урахуванням положень Глави 4 УА щодо дотримання відповідних міжнародних стандартів. Відповідність цим вимогам є для інвесторів показником вірогідності повернення своїх інвестицій й зменшення бізнес ризиків.

Зверніть увагу! Департаменти агропромислового розвитку мають вести освітню роботу у сфері забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя у світі вимог глави 4 УА та національної законодавчо-нормативної бази, сприяти контрольній діяльності регіональних відділень Держспожислужби та роботі саморегульованих галузевих організацій (у тому числі в партнерстві з кластером "ФайнийПродукт.УА"). Бажано також запровадити практику ведення своїх власних реєстрів регіональних підприємств аграрного та харчового сектору, діяльність яких відповідає вимогам Глави 4 Угоди про асоціацію.

- **Вищі навчальні заклади**

Активна участь навчальних закладів регіону в поширенні інформації про зміст глави 4 Угоди про асоціацію є запорукою захисту українського споживача від небезпечної та недоброякісної харчової продукції, створення передумов для стабільного розвитку аграрного виробництва та харчової промисловості у регіоні. В ході навчання майбутні фахівці мають отримувати необхідні обсяги інформації про зміст санітарного та фітосанітарного благополуччя, заходи їхнього забезпечення.

Вищим навчальним закладам регіону варто запровадити загальний навчальний курс "Основи санітарного та фітосанітарного благополуччя", в рамках якого надавалася б інформація про основні принципи і вимог до безпечності харчових продуктів, засади державного та саморегульованого контролю у сфері санітарії та фітосанітарії, маркування, заяв виробника стосовно харчової цінності та користі для здоров'я людини. Це сприяло б підвищенню культури споживання харчових продуктів серед населення, освіченості споживача харчових продуктів стосовно своїх прав. Також варто ввести вивчення профільних європейських директив і гармонізованих національних законодавчо-нормативних актів в рамках спеціальних курсів для студентів відповідної спеціалізації.

Широка освітня діяльність у сфері санітарії та фітосанітарії має закласти міцну основу для збереження здоров'я українського споживача, визнання продукції українського виробника в інших країнах світу, знизити ризики інвестування в підприємства аграрної сфери та харчового виробництва..

Зверніть увагу! Вищі навчальні заклади в регіонах можуть стати партнерами міжнародного кластеру "ФайнийПродукт.УА", вести освітню діяльність на основі сертифікованих навчальних програм і збільшувати свою привабливість за рахунок надання гарантій абітурієнтам щодо працевлаштування підготовлених фахівців на підприємствах аграрного сектору та харчової промисловості, які залучають інвестиції.

4. Завдання для міської аудиторії

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 4 Угоди про асоціацію "працюють" на рівні міст та селищ

• Місто

Практично в кожному місті України працюють підприємства харчової промисловості, поставляючи товар на місцевий ринок. Деякі з них настільки потужні і амбітні, що або вже надсилають свою продукцію на зовнішні ринки, або ж планують це робити в майбутньому. Також в містах нерідко зосереджені підприємства із зберігання та переробки базової сільгосппродукції, ветеринарного та фітосанітарного обслуговування прилеглих сільських територій. Всі ці обставини висувають до керівництва містом підвищені вимоги стосовно знайомства із змістом глави про санітарні та фітосанітарні заходи УА та передбачають їхню здатність забезпечити впровадження відповідних вимог у життя.

Питання санітарного та фітосанітарного захисту мають бути врахованими при формуванні стратегічних планів розвитку міста, у розпорядчих документах профільних комісій міськради, дотримуватися в діяльності міськвиконкому. Депутати міської ради, міський голова, посадовці міськвиконкому мають створити умови для дотримання міськими підприємствами вимог, які запроваджуються в ході реалізації Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави 4 УА. Ці заходи є прямим покращенням інвестиційного клімату та зменшенням бізнес-ризиків для інвесторів.

Безпосередньо на підприємствах міста мають вживатися заходи, які гарантують безпечність свіжого м'яса тварин та птиці, м'ясних напівфабрикатів, продуктів риболовства, молока, молочних продуктів, яєць, меду та продуктів бджільництва, харчових добавок та барвників, ароматизаторів, побічних продуктів тваринного походження. Підприємства мають запроваджувати гармонізовані стандарти щодо пакувальних матеріалів, композитних продуктів, ГМО, забруднюючих речовин, упереджувати виникнення ветеринарних проблем.

Міська влада має бути свідомою, що санітарні та фітосанітарні стандарти стосуються також і виробництва харчової продукції у домогосподарствах. Як і промислові об'єкти, домогосподарства мають ідентифікувати та реєструвати тварин, опікуватися питаннями безпечності кормів, ветеринарних препаратів, які вони використовують у своїй господарській діяльності.

Робота органів місцевого самоврядування у сфері реалізації положень Глави 4 УА також поширюється і на сферу захисту споживача. Тут органи місцевого саморегулювання міста також мають створити сприятливе середовище для діяльності профільних громадських організацій, запобігання реалізації продукції, яка не відповідає санітарним та фітосанітарним вимогам в мережі громадського харчування та на торговельних площах міста.

Необхідна консультативна, методологічна та організаційна допомога з питань санітарного та фітосанітарного захисту органам самоврядування міста може бути надана в рамках кластеру "ФайнийПродукт.УА".

Зверніть увагу! Глава 4 Угоди про асоціацію надає лише рамкові умови. Успішність діяльності підприємств харчової промисловості міста та захист міського споживача – це питання ефективності міського керівництва. Саме завдяки злагодженим діям міського голови, депутатського корпусу, міськвиконкому підприємства і громада міста зможуть скористатися перевагами, які відкриває перед економікою міста забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя, окреслене у Главі 4 Угоди про асоціацію. Сумлінне дотримання санітарних та фітосанітарних вимог в межах міста також створює належні умови для інвестування місцевих виробництв, що, у свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць.

- **Селище**

Так само, як і у містах, останнім часом в українських селищах прискореними темпами розвиваються підприємства з виробництва харчових продуктів, заклади громадського харчування, пункти з обслуговування аграрного виробництва, що ведеться на прилеглих територіях. Так, як і у містах, певна частина виробництва основної сільськогосподарської продукції ведеться на присадибних та інших індивідуальних земельних ділянках мешканців селища. Всі ці сфери потребують перегляду своєї діяльності на основі санітарних та фітосанітарних вимог, означених в Главі 4 Угоди про асоціацію.

Інший аспект дотримання вимог Глави 4 УА – це освіта споживача та захист його прав на отримання безпечної та якісної харчової продукції.

Завдання голови, депутатського корпусу, виконавчих структур селища, місцевої інтелігенції полягає в організації місцевої громади та бізнесу на дотримання вимог стосовно санітарного та фітосанітарного благополуччя, встановлених у Главі 4 Угоди про асоціацію. Сумлінний контроль харчової продукції, яка надходить до закладів громадського харчування та на торгові майданчики селища, створює належні умови для розвитку туризму та інвестицій.

Консультативна, методологічна та організаційна допомога органам самоврядування селища в питаннях забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя може надаватися в рамках кластеру "ФайнийПродукт.УА".

Зверніть увагу! Глава 4 Угоди про асоціацію лише надає інформацію про напрями забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя у сфері виробництва аграрної та харчової продукції та їх споживання населенням. Діяльність селищного голови, селищної ради, її виконавчих органів має бути спрямована на безпосереднє дотримання вимог щодо санітарних та фітосанітарних заходів у двох напрямках: в середовищі місцевих виробників харчової продукції та в торговій мережі селища. Це сприятиме економічному розвитку місцевих туристичних індустрій та забезпечуватиме необхідні мінімальні умови для зменшення інвестиційних ризиків.

5. Завдання для сільської аудиторії

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 4 Угоди про асоціацію "працюють" на рівні об'єднаних територіальних громад, районів та окремих сіл

- **ОТГ**

На території практично кожної ОТГ працюють аграрні підприємства, а саме об'єднання громад спонукає до розвитку потужностей з переробки сільгосппродукції та підприємств харчової промисловості. Тож увага з боку голів, профільних підрозділів представницьких та виконавчих структур органів самоврядування ОТГ до дотримання вимог, встановлених Главою 4 УА, має бути неослабною.

Норми щодо санітарних та фітосанітарних заходів, зазначених у Главі 4 УА мають достеменно враховуватися при складанні планів економічного розвитку об'єднаних громад. Це стосується як розвитку виробничої сфери, складання відповідних інвестиційних та бізнес планів, так і становлення місцевого споживчого ринку. Для цього голова ОТГ, депутати профільних комісій рад ОТГ, профільні виконавчі органи громади мають бути обізнаними із змістом санітарних та фітосанітарних заходів, зазначених в Главі 4 УА та у Всеохоплюючій стратегії імплементації Глави 4, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України.

Органи місцевого самоврядування ОТГ в планах свого стратегічного розвитку мають приділити першочергову увагу створенню умов для дотримання підприємствами, які ведуть діяльність на території ОТГ з виробництва сільськогосподарської та харчової продукції, вимог щодо санітарних та фітосанітарних заходів, окреслених Главою 3 УА.

Також органи місцевого самоврядування ОТГ мають підтримувати функціонування системи ринкового та споживчого контролю, сприяти заходам державного контролю у сфері санітарії та фітосанітарії на території об'єднаної громади.

Консультативна, методологічна та організаційна допомога головам ОТГ, головам профільних комісій та депутатам рад ОТГ, посадовцям виконкомів ОТГ може бути надана в рамках кластеру "ФайнийПродукт.УА".

Зверніть увагу! Глава 4 Угоди про асоціацію окреслює лише сфери, в яких діють вимоги щодо санітарних та фітосанітарних заходів. Діяльність голів, депутатського корпусу, виконавчих органів ОТГ має бути спрямована на створення умов для безпосереднього запровадження зазначених вимог в діяльність харчових та аграрних підприємств, які розташовані на території ОТГ. Це сприятиме посиленню позицій підприємств ОТГ на національних та міжнародних ринках харчової продукції, стабілізації роботи виробників аграрної та харчової продукції, а відтак – зміцненню економічного потенціалу об'єднаних територіальних громад і створюватиме необхідні умови для інвесторів.

• Район

Особливістю сільських районів є те, що на їх території працюють в основному підприємства, які виробляють базову сільгосппродукцію. Тож районні ради, в яких представлені спільні інтереси органів місцевого самоврядування, розташованих на території району, мають підтримувати централізоване ведення освітньої діяльності щодо положень Глави 4 Угоди про асоціацію, Всеохоплюючій стратегії імплементації Глави 4.

Райрада та райвиконком мають формувати сприятливі умови для дотримання вимог щодо санітарних та фітосанітарних заходів, передбачених Главою 4 УА як при виробництві аграрної та харчової продукції, так і при надходженні такої продукції на місцевий ринок. Реалізація цих заходів створює необхідні мінімальні умови для розвитку туризму і інвестицій.

Зверніть увагу! Особливість дій райрад на виконання положень Глави 4 УА полягає у тому, що вони мають централізувати і оптимізувати відповідні дії керівних органів сіл району.

• Село

Положення Глави 4 УА стосуються і промислових сільгоспвиробників, і домогосподарств, які займаються виробництвом базових харчових продуктів, і сільського населення, яке так само, як і в інших випадках виступає споживачем завезених у село продуктів харчування. Тож посадовці органів місцевого самоврядування – сільський голова, сільрада, її виконком мають бути детально ознайомлені з усім спектром вимог, які висувуються Главою 4 Угоди про асоціацію, методами і формами організації ринкового та громадського контролю за їх дотриманням.

Можливості справляти вплив на виробника харчової продукції у представників органів місцевого самоврядування села, мабуть, є найбільшими серед інших щаблів місцевого самоврядування за рахунок їх максимального наближення до виробничих потужностей, можливостей щодо особистої комунікації, а особливо завдяки позиціям базової сільгосппродукції в ланцюгу "від лану – до столу". Тож розуміння суті вимог у сфері санітарії та фітосанітарії посадовцями органів сільського самоврядування є запорукою не лише зростання добробуту власного села, але й в більш широких національних масштабах.

Самоврядне керівництво села інколи не відчуває достатньої сили для того, щоб формувати свої власні вимоги, у тому із дотримання санітарних та фітосанітарних вимог виробниками, з постачання продуктів харчування на сільський ринок, справляти належний вплив на виробника. Тож район та область мають опікуватися питаннями реалізації санітарних та фітосанітарних вимог на рівні окремого села, надавати підтримку та допомогу сільськи головам, радам, виконкомам в питаннях дотримання умов Глави 4 Угоди про асоціацію.

Сільське керівництво може отримувати підтримку також в рамках кластеру "ФайнийПродукт.УА". Збільшення місцевих ринків за рахунок індустрії туризму має бути головним гаслом всіх місцевих виробників.

Зверніть увагу! Саме органи місцевого самоврядування села можуть відіграти (або не відіграти) ключову роль в забезпеченні санітарного та фітосанітарного благополуччя продукції українського виробника – не тільки тієї, яке безпосередньо виробляється у відповідній громаді чи на відповідній території, але й більше широкому, загальнонаціональному масштабі, оскільки благополуччя наступних ланок виробництва харчових продуктів базується на безпечності та якості продукції базового сільгоспвиробника. Тож роль і запровадження вимог Глави 3 щодо санітарних та фітосанітарних заходів – ключова. Неможливо залучити туристів на територію, де відсутня увага до санітарних та фітосанітарних умов. А розвиток туризму – це збільшення обсягу продажів місцевої продукції, покращення транспортної інфраструктури, створення умов для зацікавлення інвесторів, а зрештою – економічне зростання всіх напрямків місцевої економіки.

6. Завдання для виробників

В цьому розділі надається інформація про те, яким чином норми Глави 4 Угоди про асоціацію стосуються виробників аграрної та харчової продукції

• Виробники базової сільгосппродукції

Позначені в Главі 4 УА та у Всеохоплюючій стратегії імплементації Глави 4 сфери застосування санітарних та фітосанітарних заходів безпосередньо торкаються виробників базової сільгосппродукції. Дотримання вимог, встановлених відповідними нормативним документами є обов'язковим.

Разом з тим сьогодні виробничі процеси аграрних підприємств далеко не повною мірою враховують вимоги, які висуваються до заходів із забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя. Ці недоліки потрібно терміново коригувати.

В першочерговому порядку виробників сільськогосподарської продукції мають реалізувати вимоги Глави 4 Угоди щодо ідентифікації, утримання та забою тварин що застосовуються до основних категорій живих тварин, хвороб тварин, поводження з побічними продуктами тваринного походження, кормових добавок та кормів. Також їм слід дотримуватись заходів щодо рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів регулювання, стосовно вимог до насіння/саджанців, добрив, засобів захисту рослин, процесів вирощування врожаю згідно вимог міжнародних нормативних документів.

Керівники та фахівці сільгосппідприємств мають усвідомлювати своє місце в ланцюгу "від лану – до столу", провідну роль в забезпеченні безпеки і якості всього спектру продукції харчування. Вони повинні терміново переглянути свою технологічну документацію (а там де її не існує – терміново сформувані) в світлі вимог нормативних актів, зазначених в Главі 4 УА та у Всеохоплюючій стратегії імплементації Глави 4.

Окрему увагу керівники сільгоспідприємств мають приділити питанням сертифікації продукції та виробничих процесів у відповідності до санітарних та фітосанітарних вимог, які висувуються до продукції та процедур її виробництва українськими підприємствами на етапі євроінтеграції.

Участь сільгоспідприємств у програмах стандартизації та незалежного контролю профільних галузевих асоціацій має стати обов'язковою і сприяти зміцненню іміджа України як відповідального виробника безпечної та якісної продукції харчування.

Зверніть увагу! В рамках кластеру "ФайнийПродукт.UA" вже сформована інфраструктура, яка дозволить запроваджувати гармонізовані стандарти на всіх етапах базового сільськогосподарського виробництва та здійснювати незалежний контроль за її безпечністю та якістю.

• **Виробники харчових продуктів**

На етапі реалізації державою політики дерегуляції, скасування обов'язкового застосування стандартів, реєстрації технічних умов на харчову продукцію ситуація із забезпеченням безпечності та якості продуктів харчування, з санітарним та фітосанітарним благополуччям на підприємствах харчової промисловості в Україні суттєво погіршилася. Разом з тим в країнах ЄС існують високі стандарти щодо безпечності і якості продукції, до запровадження яких ми нині йдемо.

Для виробників харчової продукції основоположною вимогою згідно імплементації Глави 4 Угоди є дотримання правил щодо гарантування якості та безпечності продукції, впровадження загальних гігієнічних вимог, процедур, що базуються на принципах НАССР та простежуваність згідно вимог законодавства або визнаних міжнародних стандартів в межах процесів, якими керує виробник, забезпечення відповідного інформування споживача та маркування продукції для надання повної інформації щодо продукту та умов його виробництва

Великі надії щодо забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя на підприємствах харчової промисловості сьогодні покладаються на Закон України «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про харчові продукти та корми, здоров'я та благополуччя тварин». Однак корупційні ризики, а відтак неефективність здійснення контрольних дій, при його застосуванні повністю не виключені.

Більш дієвими з точки зору забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя у сфері виробництва харчової продукції можуть виявитися заходи, спрямовані на становлення системи галузевого саморегулювання і незалежного контролю продукції та технологічних процесів виробника.

Зокрема, в рамках кластеру "ФайнийПродукт.UA" ведеться робота із розробки низки стандартів, які автоматично враховують положення Глави 3 УА та низки міжнародних стандартів щодо забезпечення санітарного та фітосанітарного благополуччя при виробництві продуктів харчування.

Зверніть увагу! Сфера виробництва харчових продуктів сьогодні отримала жорсткий виклик і стоїть на роздоріжжі. Існує дилема: або виробники харчової продукції модернізують свої виробничі процеси у відповідності до вимог Глави 3 та Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави 4, запровадять дотримання принципів НАССР у своїх виробничих процесах, вживатимуть заходів на забезпечення простежуваності в ланцюгу "від лану – до столу", або остаточно втратять конкурентоспроможність не лише на міжнародним, але й на вітчизняних ринках і не зможуть скористатися перевагами, які отримали від підписання Угоди про асоціацію і запровадження зони вільної торгівлі.